

5

Jaroslav
Hutka
SPISY

Prózy II

GALÉN

Upozornění

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Galén

Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

www.galen.cz

© Galén, 2012

Jaroslav
Hutka
Spisy
Průzy II

5

Jaroslav
Hůtka
Spisy

Prózy II

GALÉN

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

© Galén, 2012

© Jaroslav Hutka, 2012

Commentary © Adéla Petruželková, 2012

ISBN 978-80-7262-936-7 (PDF)

ISBN 978-80-7262-937-4 (PDF pro čtečky)

cesta
do království

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA
 ЧЕХОСЛОВАЦКАЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ РЕСПУБЛИКА
 REPUBLIQUE SOCIALISTE TCHÉCOSLOVAQUE

C. PC-2316/3/7-78 dne 9.8.1978
 No. _____ Le _____
 No. _____

CESTOVNÍ PRŮKAZ TOTOŽNOSTI
ЗАГРАНИЧНОЕ УДОСТОВЕРЕНИЕ ЛИЧНОСТИ
CARTE D'IDENTITÉ DE VOYAGE

opravňuje k vycestování
 дает право на выезд
 autorise le départ de

Jaroslav HUTKA

neurčené státní příslušnosti, přechodně se zdržujícím v Československé socialistické republice
 неопределенного гражданства, временно задержавшимся в Чехословацкой социалистической республике
 de nationalité non prouvée, provisoirement domicilié en Tchécoslovaquie.

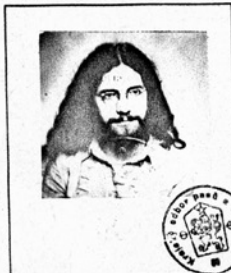
nar. 21.4.1947 místo Olomouc
 rod. " "
 né (e) le " "
 bytem Praha 2, Neklanova 30
 проживающему " "
 domicilié (e) à " "
 do Nizozemi na dobu =trvalo= dni
 в " сроком на " "
 en " pour une durée de " jours

od překročení čs. státních hranic a zpět.
 с момента перехода чехословацкой государственной границы и обратно.
 à dater du passage des frontières d'Etat tchécoslovaques, et retour.

Platnost průkazu končí dne 9.11.1978
 Validité du titre de voyage expire le 9.11.1978
 Platnost průkazu končí dne 9.8.1979
 Validité du titre de voyage expire le 9.8.1979

Vystěhování

Účel cesty _____
 Цель поездки _____
 But du voyage _____
 Děti do 15 let 1. XXXXXXXX 3. XXXXXXXX
 Дети до 15 лет XXXXXXXX 4. XXXXXXXX
 Enfants jusqu'à 15 ans 2. _____

Popis osoby
 Личные приметы
 Signalement de la personne
 Barva očí šedozelená
 Глаза _____
 Couleur des yeux _____
 Barva vlasů kaštanová
 Волосы _____
 Couleur des cheveux _____
 Zvláštní znamení /
 Особые приметы /
 Signes particuliers _____

Handwritten signature

podpis majitele průkazu
 подпись владельца удостоверения
 signature du porteur du titre

podpis:
 Подпись:
 Signature:

SERIE Z * 165230

Z pohledu geologického jsou Čechy předělovým územím. Prameny se zde rozdělují na dvě světové strany, na jih a sever. Toto území je střechou, ze které pořád něco odtéká a kam nic nepřitéká. A zdá se, že není v dohledu možnost, aby se to, co zde pramení, zde také zachovalo. Sám jsem v této chvíli místním pramenem, o kterém jsou mnozí přesvědčeni, že má svou sílu a čistotu, a za čtrnáct dní mám překročit hranice, odejít, emigrovat.

Život člověka se srovnává s řekou, ale řeka nemůže opustit místo svého začátku, musí zůstat ve svém toku, patří ke krajině, kterou vytváří, ovlivňuje, kterou protéká. Je mocnější než člověk, ale to je též její slabost, zůstává. Člověk, i když má svůj pramen, odnáší si ho s sebou, nese si ho v sobě, nese v sobě celou délku toku i moře, ve kterém končí. A pokud má sílu, může pramen přesadit a svůj vlastní tok přelít na jiné místo a svým *t e č e n í m* stvořit novou zemi a nové moře, ovšem může i zaniknout.

Kým jsme a kde jsme? To je otázka, kterou klademe sami sobě a je to zároveň otázka, kterou nám pokládá svět, a z obou stran může být otázka položena tak, že odpověď na ni vzniká buď sama od sebe, anebo je nezodpověditelná. Teprve pohybem nacházíme život kolem sebe a těkáním se nám zjevují barvy, světla a stíny a celá modelace. Teprve změnou míst můžeme zjišťovat, že naše vlastní místa existují a že jsou stabilní. Vše, kde se zastavíme anebo na čem ulpíme v našem pohledu a v naší duši, šedne. Nejsme schopni vnímat skutečný svět, jsme schopni pouze pozorovat jeho odraz v naší duši. V sobě máme stříbrné plátno, kam musí dopadat obrazy v rychlém sledu za sebou, abychom rozeznali pohyb.

Jsou lidé, kteří se vyjadřují postojem a činy, neústupností, tvrdostí a hmotou jejich života vzniká z nárazů nebo facek reality. Jako by byli hlinou, která je modelována, nebo kamenem, který je tesán. Těch lidí je v Čechách maličko, a pokud jsou, drží se při zemi, aby na ně tvrdé ruce skutečnosti nedosáhly a aby si alespoň pro dobu příští mohli zachovat možnost tvarování. Skutečné sochy, ony velké politické osobnosti, které jsou schopny se skutečnosti nastavit, být vymodelováni nebo vytesáni a jako zřetelní se pak stávat tvůrci politiky a národního osudu, takových zde už půl století není.

Jsem voda, která doráží na zvápenatělou současnost, osahávám ji svým pozorováním a vyslovováním, a toto je ono moje Utkání se skálou. Svědectví, které dělá obraz světa na plátně našeho vnímání a naší duše zřetelnější. Vytváří prostor. Slovo ve chvíli, kdy se proti sobě posunou dvě divize vojáků, se zdá být zanebatelným, ale než se divize proti sobě vydaly, musel být někdo, kdo těmto událostem prostor dal, kdo ten prostor vyslovil.

Kristus vyslovil mohutný prostor lásky, soucitu a porozumění, v jehož vymezeních se ještě dodnes pohybujeme. A tak každý onen měkký člověk, který pozoruje a vypráví, tvoří prostor. Zjevuje se tak věc obdivuhodná

a bohatá, ale zároveň vyzývající, neboť v tomto novém prostoru vidíme bohatší odlesk prostorů minulých a zašlých, které lze luštit a objevovat na předmětech, kterým jsme dali vyslovením svobodu. Z jejich mrtvého náznaku vytváříme další prostory a výsledkem je harmonie, kdy svět začíná zrcadlit člověka a člověk začíná zrcadlit svět, a to lze prožít nejen jako svobodu, ale i jako záruku zachování světa.

Pohled ve chvíli dívání je už interpretací. Sledujeme jen to, co dopadá dovnitř nás, a nedopadá všechno a z toho ještě přebíráme a vidíme jen to, co jsme schopni číst. Zápas lidstva o pokrok a dějiny je zápas této interpretace, toho, co jsme zahlédli sami v sobě, a z toho roste krajina pro vznik dějin. A pokud se mi mým dalším životem podaří vyslovit a prosvětlit prostory, které jsou v českém vnímání temné, slepé a smrtící, dokážu víc, než co vzniká z dialogu s nabubřelou policií.

Ruším své místo lucerny v jednom krásném koutě temného města, ale nechci se vzdát práva na toto město dál svítit. Jistě, že se může stát, že se natolik vzdálím, že sem nedopadne mé světlo ani jako světlo té nejmattnější hvězdy, možná gravitace mou dráhu zcela stočí a odmrští kamsi jinam, možná, že shořím letem v hustějším prostředí. Ale kým jsem dnes? Už rok žiju v pocitu, že mé světlo stejně zhaslo a to, čím jsem byl, *z p ě v á k e m*, to mě dnes ze všeho těší nejméně. Tedy jdu.

pondělí 2. října 1978

Vstal jsem pět minut předtím, než zazvonil budík, o půl sedmé, po čtyřech hodinách spánku. Dana je nemocná a je nutno jet s autem embéčkem na odhad, kvůli jeho převozu přes hranice. Málokdy se takhle brzy ráno dostanu ven. Byl už cítit podzim a jízda autem byla pro mne svěží, doprava fungovala dobře, každý spěchal a přitom svým spěchem nezdržoval. Podzim je doba, která se s Prahou shoduje, zralost a umírání, umírání v plné síle, závěr po celistvém vyslovení, kratičké zastavení se pro uvědomění si toho, čeho bylo dosaženo, a potom pád. Na parkovišti jsem byl z aut, které jedou na odhad, první. Přišel silnější blondatý technik v montérkách a začal to sepisovat.

„Vy se stěhujete?“

„Stěhuju.“

„Že vám to povolili. Můžete mi otevřít motor?“

„Povolili, a že ať si pospíším.“

„A co děláte?“

„Píšu a zpívám.“

„Beatovou muziku?“

„Ne. Písničky s kytarou a lidovky.“

„To jsou věci. A užijete se tím venku?“

„Myslím že líp než tady.“

„Ale nese to, ne?“

„Tady moc ne. Malé honoráře a velké daně.“

„Ty gummy jsou celkem nové,“ prohlížel auto zespodu.

„Asi deset tisíc kilometrů.“

„Však já to píšu rozumně. Ale kdybyste třeba dělal automechanika nebo nějaké práce, které dělají Holanďani neradi, to byste se měl dobře, ne?“

„Asi jo.“

„Ale se zpíváním to bude horší, že?“

„Nevím. Možná. Přece jen jednu z nejpokrokovějšího režimu do temného feudalismu.“

„To jo,“ rozesmál se, „za chvíli přijde znalec, tak si počkejte.“

Za mnou stáli dva mladíci sympatického zjevu v mercedesu s cizím číslem. Technik začal prohlížet jejich auto. Procházel jsem mezi desítkami aut po parkovišti a četl ceny, za které byla na prodej. Některá auta byla už hodně stará. Mezi auty bloudili tři staří otrhaní cikáni a prohlíželi vůz za vozem. Kousek dál byl pobuda se psem. Chvilími se díval po autech, chvílemi se hádal se svým podvratáckým psem. Vypadali, že sem chodili sledovat už své známé vozy, sledovat, které zmizely a které přibýly, a večer v hospodě si o tom vyprávějí a přemýšlejí o tom. Je to svět jejich příběhů, potřeba proletariátu na svém nejbližším a hmatatelném okolí sledovat dění světa, anebo alespoň to dění si svým nejbližším okolím vysvětlovat. Kdyby ještě žili ve světě svého jazyka, který byl dnes rozleptán odcizením, dokázali by jistě o těch autech a o tomto parkovišti autobazaru vyprávět příběhy a zpívat písně a vyslovovat tím zároveň něco hlubšího o sobě. I zde jsou typy aut, které jsou krasavci, siláky, starci a smolnými tuláky, auta, která se zde objeví jen jednou a která se sem budou stále vracet. Přistoupil ke mně jeden ze sympatických hochů. Díval se na mou škodovku.

„Kam to prodáváš?“

„Stěhuju se s tím.“

„Jaks to udělal?“

„Psal jsem, co jsem si myslel.“

„Jo, to jsem slyšel, že politický pouštěj. Hele, ho pustili na vystěhování. To je věc!“ obrátil se ke kolegovi.

„Nebudeš se stydět tam jet s tímhle?“ ukázal ten druhý na mé auto.

„Mně je to jedno. Jede to a snad to dojede až tam.“

„No jasně. Podstatný je vypadnout. Kruci, kdybys nám dovedl poradit! Máš štěstí.“

„Hele, tamten se mně nelíbí,“ říkal první a ukazoval na novějšího mercedesa, který stál v řadě za nimi a byl zrovna prohlížen.

„Stál tady pár měsíců. To číslo si pamatuju. Ale hlavně ten chlap se mně nelíbí.“

V mercedesu přijeli čtyři mužský. Jeden přítlostlý padesátník v bílé košili s kravatou se zlatou sponou a s vystupováním šéfa gangu a kolem něj tři mladí hoši, kteří vypadali jako jeho osobní stráž. Tvářili se, že svět sledují z nejvyššího patra, a přitom velmi dobře reagovali na pokyny šéfa.

Ti dva hoši odjeli zaplatit složenku v jiném mercedesu, který nechali venku. Tentýž typ. Asi s tím kšeftujou. Ten chlap se jim nelíbil, byl nebezpečnou konkurencí, dělal ve velkém a to znamená, že se musel krýt politicky. Kdo ví, čím byl, ale z hlediska tohoto monopolu byl pro tyto dva hochy smrtelným nebezpečím. Dovedu si představit, že tihle dva jen paběrkují na okraji velkých kšeftů. Nakonec celá tato země s veškerým obyvatelstvem je v soukromém vlastnictví jediné monopolní vrstvy, která dokázala to, o čem se žádná mafia nezdálo. Patří jim i soudy, i věznice, i policie a ohrožuje je jen ten, kdo chce dělat živnost řádně, a nejvíc je popudí remcalové mého typu, kteří se ptají na obecnou morálku a mají potřebu vyslovit věci tak, jak jsou. Zde se cítí ohrožení nejvíc, protože jako správní otrokáři své otroky nenávidí, protože je potřebují, a bojí se jich, i když je ovládají. Kdyby někdo otrokům ten podvod vysvětlil a popudil je proti pánu, vyhráli by. Uviděli by, že je tím vykořisťovatelem a jen falešně osočuje své takzvané třídní nepřátele.

Stál jsem u dřevěné boudičky, čekal také se složenkou na znalce a cítil z toho všeho atmosféru Lhotákových obrazů a Hrabalových knih. Touto dřevěnou boudičkou protékají miliony a každý si do toho milionového potrubí navrtal svůj vlastní kohoutek, kde si trochu odpouští do svého, proto také o to potrubí pečuje, ale největší část odteče těm na konci. Za boudičkou si hrála nehezká holka v ostře červených nepadnoucích kalhotách se štěnětem. Na parkoviště vešlo zase několik pobudů, potom několik dělníků v montérkách, kteří si odběhli z práce, a několik mladých manželských párů. Každý za svým snem. Štěně se válelo ve šterku a zdálo se mi věčně a nezranitelně proti tomuto škaredému násilnému snu o pohodlnějším životě poháněném výbušným motorem.

Vrátil jsem se domů, do vyprazdňujícího se bytu, ze kterého se znovu stávají pouhé dvě místnosti, už předtím bez koupelny a plynu. Musím nechat vypnout elektřinu.

Nasídal jsem se, bylo jedenáct hodin a chtěl jsem si na hodinu lehnout vedle nemocné Dany, než budu muset na celnici. Zazvonil zvonek a přišel Jiří Dienstbier. Veselý hlučný muž s výrazným knírem, tmavší pletí, stále barevnými citovými příběhy a s pevným, vysoko postaveným místem v pozornosti policie. Hlučně se směje, ale nemůžu se ubránit dojmu, jako by v každém tom zasmání trochu pobrekával. Probrali jsme všechny staré a nové zavřené, soudy, které se chystají, všechny poslední výsledky a věci, které byly nově napsány. Žijeme už všichni zase bez telefonů a v novinách se o tom nepíše, a tak všechna setkání jsou provázena dlouhým vyprávěním příběhů. Je třeba všechno říct každému zlášť a pořad dokola a vzniká tak zvláštní vypravěčský způsob, jakýsi baladický postup, kde se popíše tragédie a hned na ni parodie, pohled policie a pohled nás a pohled světa, vtipy z výsledků a drby ze společnosti, novinky ze světa a nejnecotnější osobní drobnosti. Vyprávěl jsem mu příběh Jirky Gruntoráda, zedníka, který byl před pár lety zavřen, mnoho měsíců strávil nespravedlivě ve vazbě, sám se hájil a u soudu se dokonce obhájil a vyhrál to. Ale ani se mu neomluvili, ani mu nedali náhradu za čas vazby a on se od základu rozhněval a urazil a přemýšlel o odvetě. Takže loni dal dohromady samizdatové nakladatelství a rozepisuje ty nejlepší knížky, které teď u nás vznikají, a zdá se mu, že to je to nejučinnější, co může proti nespravedlnosti udělat.

„A to je pravda. Taky se pořad rozhoduji, že se pustím do něčeho podstatného, co má z historického hlediska hlubší smysl, ale pak zase někoho zavřou a mě to nasere a věnuju tomu zase veškerý čas,“ říkal Jirka. „Je to samozřejmě potřebné a nutné, ale člověk v tom nechá všechnen čas a nic po tobě nezůstává. Chtěl bych překládat. Děsím se toho, že bychom se zase dostali do situace padesátých let, že bychom deset let nevěděli, co se děje v literatuře a v divadle ve světě. To se potom špatně dohání a často to dohnat ani nelze. Teď jsme na tom trochu lépe, ale stejně. Nové věci sem nedocházejí a nikdo se o to pořádně nestará.“

„Já ti budu posílat nové věci. Když to bude anglicky, tak to snad dojde.“

„Poštou ne. To nedojde nic. No, bylo by to fajn, aby byl přehled. Mnoho lidí, co odjíždělo, mi to slíbilo taky a pak se dostali do existenčních starostí a tohle se jim z jejich tamního pohledu zdálo nedůležitý, a tak se na mě vybodli. Za cokoliv, co pošleš, budu vděčnej. Tady je teď hovno.“

„Pokusím se to mít v hlavě.“

„Víš už, co tam budeš dělat?“

„Nevím nic. Ale moc mě to neznervóznuje,“ odpověděl jsem. „Tady jsem nikdy nemohl přemýšlet dál než měsíc dopředu a i to bylo nespolehlivý, a tak nevím, proč bych si měl dělat nějaký pevný plán. Asi bych to ani neuměl.“

„Tady je to něco jinýho. Ale přišel jsem tě pozvat na úterý, jestli bys nezahrál na rozloučenou. Mluvil jsem s Martou Kubišovou, že byste zahráli něco spolu.“

„Mně se do hrání nechce, mě to v bytech nebaví a všechno jsem odřekl. No, nevím. Možná s Martou by to šlo.“

„Jak se ti bude chtít. Nemusí se hrát, můžem jenom popíjet a kecat, jak chceš. Ale bylo by to fajn.“

„Přijdu. Uvidíme, jaká bude nálada.“

„To, jak jsi psal v tom fejetonu o dědovi a zemědělcích,“ říkal Jirka, „to je tvrdý, ale je to nakonec pravda. Oni nevěří, že je možné cokoliv udělat pro změnu, jsou drženi od středověku v pocitu, že nemohou udělat nic. A za ty krátký období svobody nebylo nikdy dost času, aby to pochopili, aby to k nim došlo. To jen když se někdo narodí jako výjimečná osobnost anebo má takovou osobnost v rodině, tak se o něco pokusí, ale je to marný. Je to blbý. Člověk by se na ně nechtěl tak dívat, ale je to tak.“

Povídali jsme si ještě o všeličems a pak se zvedli.

„Kde máš tu svoji krasavici?“

„Leží vedle.“

Zaťukal několikrát silně na dveře a vešel. Začali s Danou hrozně hlučet.

„Co ty krasavice? Snad nejses nemocná. Ukaž. Máš horečku?“ a hnal se k posteli sáhnout si na její čelo.

„Jarmila ti upletla novej svetr, co? Vypadáš moc dobře. Vůbec se nedivím, že po tobě ženský letěj. Takovou pěknou barvu máš. To se podívej na toho mýho, jak je bledej,“ ukazovala na mne.

„Já se těm holkám taky nedivím, ale znáš to, jak je to, když tě pak najednou při tom chytí křeč do žaludku anebo páteř. Kdepak. Už jsem prolezlejš všema nemocema.“

„Že mi to ještě žádná nevyprávěla.“

Náměstí Republiky je roztahané a protnuté dopravními tepnami vedoucími sem ze všech stran, jako by chtělo symbolizovat svůj vlastní název. Budova celnice je odstrčena stranou a člověku je stydno do ní vejít. Špinavý vchod se špinavým dvorem s bočním špinavým, temným a příkrým schodištěm pavlačového domu. Dům je provrtán spleť kařkovských chodeb, ve kterých se lehce bloudí, že na člověka padá úzkost z toho, že se odtud už nikdy nevymotá. Narazil jsem na několik záhadných úřednic se skleničkami kávy, které vycházely z jedněch dveří a vcházely do jiných. Zastavila mě jedna stará paní s dotazem, odkud se posílají balíčky do ciziny, a bylo mně z ní divně.

Na konci mnoha zlomených chodeb je malinká kancelář soudního znalce. Zním to pravidlo, že miliony tečou po špinavých schodech, a mám

z toho také svůj pocit, neboť jsem v situaci člověka, který se stal pro stát nehodnotným. Takže jsem ještě v poslední chvíli oškubáván, svlečen všemi seznamy, složenkami, potvrzeními, prohlášeními a zkoumánými, kdy mi na hranicích asi seberou poslední doklad a dál už pojedou jen na svůj obličej, s tím, že si nesmím ani odvézt tolik peněz, které by mi mohly stačit na benzín, abych dojel na místo, kam mi milostivě dovolili se vystěhovat bez možnosti návratu. Nedělám si iluze. S občanem se počítá jenom z té strany, ze které může být užitečný.

Stál jsem v malé kanceláři ve frontě lidí nakupených za zády celkem sympatického znalce, který odhadoval cenu předmětu ukradeného z auta, potom cenu kožichu posílaného do ciziny, potom jakási stařena se stařečkem posílali nesmyslné laciné skleničky příbuznému a snažili se znalci vypovědět celý příběh toho člověka, který žije v daleké zemi. Pak tam byl člověk s lacínými rámy na reprodukcích pražských motivů. Nějaká paní chtěla poslat dětské šatičky vnučce, což zákon zakazuje. Všichni toho odhadce nenáviděli a snažili se ho buď uhádat, nebo uplatit a zcela naivně viděli hlavního nepřítele v něm a mně se zdálo, že není nechápavý. Potom mě zahlédl. Prodral se mezi lidmi, podal mi ruku a oslovil mě jménem. Viděli jsme se jen jednou, když nám dělal odhad doma. Vidí se s tisícem lidí, a přesto je schopen si pamatovat. Možná má svou práci rád. Možná ví, kde koho šetřit a kde koho natáhnout. Ale to se týká jen lidí. Ti nadvlastníci to mají zase zařízeno jinak. Mají své obchody a své jídelny. Určitě mají i své celníky.

„Pane Hutka, už jsem vás čekal.“

„Byl jsem dnes na tom odhadu auta.“

„A kolik to bude dělat?“

„Ten pán říkal dvacet osm tisíc.“

„Tak dobře. Fakturu za psací stroj máte. Dobře. Tak to bude všechno a v pátek to budete mít v kanceláři číslo sedm.“

Vstal, usmál se na mne, podal mi ruku: „Tak hezký život a na shledanou.“

Odcházel jsem s pocitem, kterému stále nerozumím. Franz Kafka do svého kafkovského světa, který v předmětech a místech tak dobře poznávám, vsadil jakési odcizené lidi. Jsou nezřetelní a neuchopitelní, jsou jakýmsi mrtvolami, které na chvíli ožívají, odsoudí a zabijí, ale nic se o nich nedozvíš a nemůžeš dozvědět, protože jsou příliš nezřetelným snem, jsou tušením na nezřetelných základech. Několik měsíců teď chodím po kafkovských úřadech, těch, které začal Kafka tak přesně rozpoznávat, a začínám tam také potkávat ty jeho lidi, ale také jiné, blízké a zřetelné. Oslovuje mě ale určitá naděje. Někde nad systémem stojí ti, kteří odsuzují a zabíjejí,